

A prometheusok

Gál László

Ültünk a dunaparton a dinnyehegy tetején és szép fekete magokat köpdöstünk magunk köré, meg a Dunába is, ha sikerült. Dehát ez inkább csak a Tibinek sikerült, mert ő prózaíró volt és egy ilyen novellista sokkal hosszabbakat köp, mint a szegény lírikus, aki tele van sejtelemmel és habkönnyű finomságokkal és még részeg is azonkívül.

Azért ültünk éppen a dinnyehegy tetején, mert a Gyurinak kofa volt az édesanyja és mézízű hevesi dinnyéket árult hajnaltájt a káromkodó zöldségeseknek és a sokkal jobbmodú fűszereseknek. Mi akkor a kávéházból botladoztunk oda, mert regényt akartunk írni, színdarabot, novellát és verset és mert részegek voltunk sartróztól, abszinttől, kocsisbortól és a Zombori Sipos Feri muzsikájától. Híres cigány volt akkoriban ez a Sipos Feri, sírt, nyögött, jajongott a vonója, ha akarta. De kurjongatni is tudott, duhajkodni, törni-zúzni, ha ilyen volt a kedve. A Gyuri esküdözött, hogy látta egyszer, a hegedű felkapott egy poharat az asztalról és belevágta a tükörbe. Csodahegedűje volt a Zombori Sipos Ferinek, meg csodaember volt ő is. Az volt a megállapodásunk, hogy reggelenként elvisz bennünket a Hungária-fürdőbe, átad a dögönyözőknek, hogy magunkhoz térjünk. Havi fizetést kapott ezért, de meg azért is, hogy tust húzzon, ha valamelyikünk belép a kávéházba. Velünk üldögélt most is a dinnyehegyen.

A Gyuri édesanyja nem volt akkor a dunaparti üzletben, talán Hevesben járt pirosabbra festeni a dinnye belét, mert nagy volt a konkurrencia a dinnye-vállalkozók között is és válogatós volt a közönség nagyon. Gyuri volt most a főnök, a dinnye nagykereskedő. Nem szívesen csinálta, mert költő volt egyébként, és az irodalomtörténet alig-alig tud olyan lírikusról, aki szabad óráiban dinnyekereskedelemmel foglalkozott volna. Bánatában ivott egész éjszaka és mi vele ittunk, mert nem igaz bánat az, amit egyedül öntöz az ember. Szerettük egymást, bár egyéniségek voltunk, ki-ki a maga módján. A Tibi például csakis sartrózt ivott, mert eszmei atyja Heltai Jenő

volt és a Heltai hősei — a Mák István és Csontos Siegfried szerkesztő urak — nagy propagandát csináltak a zöldszemű ördögnek, ahogy az író ezt a francia származású itókát becézte.

Mi nem szerettük a könnyű irodalmat, hát rumot ittunk inkább, amit savanyú kocsisborral locsolgattunk, az utóbbival azért, mert Ady Endre is kocsisbort ivott, a rumot meg azért, mert egyéniségek voltunk mégis. A rumnak tengeríze van és olyan bíborvörös, mint a malájszigeti meztelen táncosnők szívében a szenvedély. Öreg tengerészek isszák a rumot, akik sose jártak a dunaparti dinnyehegyeken, csak a végtelen magas árbocok tetejéről hahóztak felénk ilyen rumos hajnalokon a messi tengerekről. Lengtünk mi is az árboc tetején és pirosbélű dinnyét ettünk hozzá, aztán dobálni kezdtük a szép gömbölyű dinnyéket a Dunába és szerencsés utat kívántunk nekik a Fekete-tengerig, ahová mi is elmentünk volna szép román lányokat ölelgetni a kikötői csapszékekben és piros szerelmet és piros dinnyéket adtunk volna nekik, ha ráéheznek.

Csak bámultak bennünket a koránkelő dunapartiak, hogy mi labdázunk a dinnye-nagykereskedelemmel és közben csiklandós nótákat muzsikál a Sipos Feri a dinnyehegy tetején és mutogatjuk a világverő húsz évünket és Adyt szavalunk hozzá, meg Walt Whitmant a Pásztor Árpád fordításában, aki a Vengerkákat is írta, amit mi ifjúkorunkban az iskolapadok alatt olvastunk és bezúgtunk miatta a matematikából.

Dehát ezek csak amolyan dunaparti konkurens dinnyekereskedők voltak, akik örültek belülről, hogy tönkre megy a Gyuri mamájának az üzlete és azt sem tudták, hogy mi nagy elhatározásra jutottunk az éjszaka folyamán, azt ünnepeljük dinnyével, cigánnyal, rummal és savanyú borral. Mert nem csupán afféle részeges dinnyekereskedők voltunk immár, hanem lapszerkesztők, nagyjövőjű folyóirat szerkesztői. akik örömben rúgják a dinnyéket a Dunába, mert ime, jegyet váltottak a szép szőke halhatatlansággal, akinek kemény keble van, mézízű csókja és fehér, puha combjai.

Addig sem voltunk éppen kezdők az irodalomban, hiszen mi voltunk a Prometheus irodalmi kör, mert nagyon tetszett nekünk ez az antik ifjú, aki ellopta a tüzet, amire egyébként nem volt nagy szükségünk, hiszen magunk is tele voltunk tűzzel, akár osztogathattunk volna belőle, annyi volt. A Park-kávéház különtermében találkoztunk mi prometheusok szütörtökön és szombatonként. Sokan voltunk, mert háború után úgy szaporodnak a költőféleségek, mint a gomba eső után. Egy ilyen szép háború mindig meggyőzi az embert arról, hogy csak annak van értelme, aminek nincs. Ilyenkor egy kicsit levizsgáznak az örök igazságok, a jóisten is szégyenkezve vonul félre felhőkertjének egy elhagyott zugába és egy kicsit nyugtalanul, hogy ilvesmi történt az ő képére teremtett emberiséggel; szinte elveszíti a hitet önmagában, amiért pedig purgatórium jár és más kellemetlenségek. Az államról nem is akarok beszélni, mert háborúvesztés után olyan az állam, mint a tisztos talpkövet elveszített bevert orrú szobor, vagy egy rokkant az utcasarkon, aki eperfalevéllal töltött valódi albán cigarettát árul, vagy egy kövér tőzsdebizománys, aki autón suhan végig a Stefánia úton és a gyalogjárók kiköpnék utána.

Mi irodalomba öltöztünk, mert úgysem érdemes élni, ha nem halhatatlan az ember és mert jó volt a saját hangunkat hallani a Park-kávéház különtermének a pódiumáról, és a fekete szemű Harsányi Böske olyan lelkesen tapsolt, hogy az külön gyönyörűség volt és titokzatosan bizsergő forró éjszakákat ígért, esetleg papi áldás nélkül is, bár az ilyesmi a Harsányi bácsinak sehogy sem tetszett volna, mert ő konzervatív természetű ember volt és foltozó suszter a Hernád utcában. Dehát ki is gondolt volna akkor a konzervatív atyákra és a fekete szoknyába öltözött papokra, vagy a nemzetiszínű szalagba csomagolt anyakönyvvezetőkre. Egy-két ölelésnyi távol-ságra volt csak Oroszország és mi lelkendeztünk, hogy ott most szabad

szerелеm van, amiről nem sokat tudtunk, meg nem is értettük, de szép volt a szó és a két »sz«-betű úgy muzsikált a szívünkbe, mint a Sipos Feri hegedűje, amikor hangfogót szorított a húrokra és úgy suttogta a fülünkbe a »Csak egy kislány«-t.

Ragyogott a különterem és mi verseket mondtunk és prózákat, de azért jóakarattal tapsoltunk a másíknak is, bár tudtuk, hogy csak mi vagyunk az igazi tehetségek, a visszavonhatatlanul halhatatlanok. Hiszen Ady körül is mindig ott járt a Révész Béla, hát én is elfogadtam a Tibit a Gyurit, meg ők is engem és a Berda Jóskát is elfogadtuk, mert ő is prometheus volt és már akkor is furcsa és pirosrasült-ízű verseket írt a libacombról és nyögdelőseket az emésztésről, meg aztán az is jó volt, hogy sose voltunk egyedül, mert azt sem szereti a gyerekmber, ha egyedül van. Később sem szereti, de megszokja.

Hát ebben a különteremben határoztuk el az éjszaka folyamán, hogy kilépünk a nagyvilágba, mert egy kicsit már untuk, hogy a Harsányi bácsinak olvasunk, meg a Harsányi néninek, aztán a Takács Mancinak, aki szeplős, csúf kislány volt, de ő meg úgy magyarázta a szabad szerelmet, hogy a szeplősöket is szabad szeretni, sőt muszáj. Ez elvi kérdés, amit mi nem tudunk eldönteni akkor, hogy ugyanis, mint bálokon éjfél után, van-e nőválasz a szabad szerelem körülményei között? Manci mindenesetre azt vallotta, hogy igenis van, mert nőnemű polgárság egyenlő jogokat kap a férfineműekkel és ebben az esetben a szereplő nem számít. Mi ezt csak fenntartással fogadtuk el, további információk beszerzéséig, de lényegében elhittük, hogy azért annak a lánynak is joga van az élethez, aki szeplős egy kicsit, csak az volt a baj, hogy a Manci nem kicsit volt szeplős és nem tudtunk arról, hogy lírai költő valaha is megénekelt volna szeplősöket. Lám, még a Berda Józsi is, aki egyéniség volt, inkább libacombokról dalolt és kolozsvári töltött káposztáról, de például még azt sem merte volna lucskos káposztának énekelni.

Akkor éjszaka azonban nem a szereplőkről volt szó, hanem arról, hogy lapot alapítunk, mert a meglévő folyóiratok sehogy sem akarták megnyitni hasábjukat, dült a protekcionizmus, bár így utólag hajlandó volnék azt hinni, hogy csak azért nem közölték írásainkat, mert előbb elolvasták őket. Viharos, nagy vita volt a Park-kávéház különtermének csillárai alatt, amelyek olyan jókedvűen mosolyogtak ránk, mint a csillagok szoktak, amikor szolgálatban vannak és nagyon hangosak alattuk a fiatalok. Irodalombarát volt ebben a kávéházban még a kávé is, bár minden második villanykörtét kicsavart azért, mert mégis más az üzlet és más az irodalom a kapitalista világban és nem csupán abban. De nekünk még a kicsavart villanykörték is ragyogtak akkor, nagy nap volt — illetve éjszaka —, akkor született meg a »Gong« és akkor, a megszületése pillanatában még verte a Nyugatot és a Magyar Életet és a bécsi mankókon sántikáló »Má«-t is, mert biztosak voltunk benne, hogy az új, az igazi irodalom dobosai és trombitásai isszák a savanyú bort, a rumot és a sartrózt és abban is, hogy a Böske és — no, nem bánom — a szeplős Manci is andalogva hallgatják harsány trombitaszavunkat és a szívük alatt megmozdul a szerelmes jövő.

Persze, szerkesztők lettünk valamennyien, ez nem is lehetett másképp, még a Harsányi Pistából is szerkesztő lett, mert a Harsányi bácsi vállalta, hogy az egész szerkesztőségnek ingyen foltozza a cipőit és meg is sarkallja, ha kell, és nem csak lírából él az ember, ezt jól tudtuk. Dinnyés Gyuri főszerkesztő lett, mert ő sokszor helyettesítette édesanyját a dunaparton és akkor néhány krajcár mindig a zsebében maradt véletlenül és a nyomdásznak is élni kell, meg a papírkereskedőnek is. Szerkesztő lett a Keleti Laci is, bár ő színésznek készült — az is lett belőle —, de olyan szépen szavalta verseinket és olyan izgató volt arra gondolni, hogy a Laci valóságos színi-növendékek közül érkezik a Park-kávéház különtermébe és amikor belépett,

megett a terem szőke, barna és fekete színinövendék-illattal és más pikanteriával. Megjegyzem, vannak hímnemű színinövendékek is, de mi nem örájuk gondoltunk.

Hát ezt ünnepeltük aztán egész éjszaka a Sipos Feri hegedűje mellett, a Gongot, meg a világhírt, meg azt a csodálatosan szép nyomorúságot, amit az irodalom jelentett akkor nekünk; a felelőtlen éjszakákat és nappalokat és a társadalmi törvények felrúgását — mert még a dinnyéket is csak azért rúgtuk olyan szenvedéllyel a Dunába, mert tudtunk másra gondolni közben, nem a dinnyére és amikor a magokat köpködtük, szívből köptünk, szinte szeretettel, harcosként úgyszólván.

No, mindezt a dunapartiak nem tudták, ők csak az olcsó dinnyének örültek, meg hogy pusztul a Gyuri édesmamájának az árúkeszlete, hogy mi úszni tanítottuk a raktárt, meg rúgtuk is és csak úgy csorgott a dinnyék, piros vére az aszfaltra.

— Hát ez meg micsoda, urak? — szólalt meg egyszerre csak valaki a hátunk mögül, váratlanul, mint a megoldás a rossz szindarabokban. Köpcös rendőr állt a dinnyetemető fölött, szigorúan és mégis ijedten, mert akkoriban inkább csak a nagyurak csináltak ilyen marhaságokat hajnaltájt és ő nem tudhatta, hogy nincs-e miniszterfi közöttünk, vagy ami még több, esetleg egy goromba fogalmazó kedves fiacskája.

— Saját dinnye — védekezett mindjárt a Gyuri —, mert újságot csináltunk biztos úr, mi szerkesztők vagyunk tulajdonképpen és válasszon ki magának két-három szép dinnyét, majd örülnek a gyerekek otthon.

— Szolgálatban vagyok... — dünnyögte kedvetlenül a rend őre —, nem lehet az ilyesmit hat óráig, meg lármázni se, meg ilyen nagy piszkot csinálni.

De akkor már ott volt az utcaseprő, ő barátunk volt, még ivott is velünk egy-két pohárral és megnyugtatta a kardos embert:

— Majd csak én, biztos úr, ismerem én az urakat.

És egyszer ütni kezdett a közeli templom harangja, egy... kettő... három... és a Gyuri lelkesen felordított:

— Hat óra, biztos úr, vége a szolgálatnak!

Malaclopó köpenyt hordtak abban az időben a rendőrök, hát aládugtuk a legszebb dinnyéket a köpönyeg alá, mindkét karja ölelésig tele volt a biztos úrnak, kénytelen volt hát a tekintélyt elejteni.

Elballagott szélesen, mint egy szénásszekér s a szót is úgy hullajtotta, mint a szekér a szénát, egyenként, szállingózva:

— Csöndesebben hát, urak...

Végignéztünk a dinnyeharctéren, meg a Dunán, meg az egész világon.

— Na, Feri — szólunk a primásnak —, akkor egy csöndeset, édesbúsat, keserűt.

A napsugár meleg takarót borított ránk és úgy aludtunk el a maradék dinnyék telepén.

